

Мельник А.П.

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Дуда О.П.

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

ФАКТОРИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПРИКОРДОННИКІВ

Статтю присвячено з'ясуванню взаємозв'язків різних аспектів і характеристик комунікативної компетентності прикордонників, що відбивають дію латентних інтегрованих чинників цієї компетентності, а також визначенню сили впливу цих чинників. Відтак метою статті є обґрунтування основних чинників розвитку комунікативної компетентності прикордонників як основи їхньої професійної ефективності. Проведене дослідження базується на таких наукових методах, як системно-функціональний, анкетування, тестування, спостереження, кореляційний аналіз, факторний аналіз. Результати дослідження включають опитування 100 офіцерів–прикордонників щодо визначення важливих професійних якостей прикордонників, самооцінку військовиками своїх комунікативних вмінь; тестування за методиками Є. Климова, В. Синявського та Б. Федоришина, а також методикою М. Снайдера. З'ясовано сильний зв'язок професійної компетентності прикордонників з комунікабельністю, організаторськими здібностями, освіченістю, широким світоглядом, дуже високим рівнем розвитку комунікативних здібностей та високим рівнем розвитку організаторських здібностей. На основі застосування критерію кам'янистого осипу та накопичувальної дисперсії виокремлено такі ключові фактори: 1) «актуалізація високого рівня розвитку комунікативної компетентності як інтегратора професійної ефективності прикордонників»; 2) «компенсаторні механізми недостатності комунікативної компетентності в процесах прикордонної служби»; 3) «необхідність спеціалізації прикордонників з урахуванням їхніх професійних комунікативних спроможностей»; 4) «відповідальне ставлення прикордонників до розвитку комунікативної компетентності та моніторинг її відповідності завданням та специфіці професійної діяльності».

На основі проведених досліджень зроблено наступні емпіричні висновки: 1) комунікативна компетентність є інтегративним феноменом; 2) ключові фактори комунікативної компетентності безпосередньо активують відповідні складові цієї компетентності, підвищують ефективність прикордонної служби, а також сприяють підвищенню довіри населення до Державної прикордонної служби України; 3) урахування дії факторів у процесах професійної підготовки та підвищення кваліфікації прикордонників нового типу матиме не лише поточний, але і довгостроковий ефект, оскільки зростання рівня комунікативної компетентності прикордонників зміцнюватиме довіру, соціальні зв'язки, доброзичливі відносини та групову солідарність військових підрозділів, тобто оптимізує їхню взаємодію.

Ключові слова: комунікативна компетентність; професіоналізм прикордонників; професійне спілкування; факторний аналіз, кореляційний аналіз.

Постановка проблеми. Прикордонна служба висуває низку вимог до особистості прикордонника, а специфіка його професійної діяльності має в своїй основі постійну і практично неперервну комунікацію.

Безпосередньо потребують комунікативної компетентності й реалізація таких зазначених в Законі України Про Державну прикордонну

службу України [1] та Стратегії її розвитку [2], як: спільний із зарубіжними прикордонниками контроль у пунктах пропуску через державний кордон й спільне патрулювання державного кордону; утворення та функціонування підрозділів швидкого реагування та експертної служби; обмін інформацією, проведення спільних оперативних та інших заходів із суб'єктами інтегрованого

управління кордонами та прикордонними органами держав з державами-членами ЄС, Інтерполом, інституціями НАТО тощо.

Забезпечення державної безпеки та охорони кордону України, розвиток різноманітних форм міжнародного співробітництва у прикордонній сфері потребують виведення підготовки та роботи з особовим складом кадрового офіцерського корпусу Держприкордонслужби України на якісно новий рівень, акцентують увагу на вміннях прикордонників усвідомлювати й долати комунікативні бар'єри та вибирати продуктивну стратегію й тактику спілкування; на спроможності ефективно взаємодіяти з полікультурним оточенням, на засадах національних цінностей та духовно-культурних традицій, налагоджувати контакти й конструктивно спілкуватися з різної статусної позиції в умовах складної і динамічної обстановки на кордоні та інших складових комунікативній компетентності [2].

В умовах військової агресії Росії та залучення прикордонних підрозділів не лише до контролю, а й до виконання бойових завдань посилюється значення таких вимог щодо професійного спілкування військовиків прикордонної служби, як точність, лаконічність, вичерпність, а також вагомість і дієвість, оскільки нечітко сформульована команда, що не відображає повною мірою наміри та вимоги командира, в умовах цейтноту та високоризикової ситуації бою може мати згубні наслідки.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Важливе значення для забезпечення професійної компетентності прикордонників мають дослідження сутності та структури професійної компетентності прикордонника, вимог, застережень, а також ситуацій професійного спілкування офіцера-прикордонника тощо (О. Діденко, Н. Логінова, Н. Макогончук, Н. Собко, О. Торічний, Т. Ткаченко, О. Федоренко та інші). Засадничим і точним щодо дослідження професійної компетентності є визначення С. Сисоевої компетентності фахівця як «його особистісну характеристику (особистісний капітал), цілісне, інтегративне, багаторівневе, особистісне новоутворення, що є результатом здобуття кваліфікацій у процесі неперервної освіти, рівень якої підтверджується сукупністю сформованих у фахівця компетенцій, які визначають успішність виконання різних видів професійної діяльності, здатність до самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя та сприяють соціалізації особистості, формуванню у неї світоглядних та науково-

професійних поглядів, творчості та майстерності. Особі із сформованою компетентністю властиві ціннісні орієнтації, вона усвідомлює своє місце в суспільстві, розуміє навколишній світ. Їй притаманні загальна та професійна культура, набутий досвід взаємодії з іншими людьми» [3]. Заслуговує на увагу позиція Н. Волошиної, яка поділяє комунікативні здібності на ядерні (комунікативно-інформаційний, когнітивний, емотивний, креативний) та периферійні [4]. З такою точкою зору корелюють виокремлені О. Федоренко ознаки розвиненості комунікативних здібностей військовиків [5], а також обґрунтований А. Москаленком комплекс бажано взірцевих власне комунікативних здібностей, спроможностей та умінь [6].

Разом з тим фактори досягнення комунікативної компетентності українських прикордонників в умовах військової агресії Росії та захисту державного суверенітету України наразі залишилися поза колом наукових пошуків психологічної науки.

Метою статті є обґрунтування основних чинників розвитку комунікативної компетентності прикордонників як основи їхньої професійної ефективності.

Виклад основного матеріалу. При проведенні дослідження ми виходили, що зміст комунікативної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника можна представити як «систему знань, норм, цінностей і зразків поведінки, що прийнята у суспільстві, а також уміння органічно, природно та невимушено реалізовувати їх у діловому та емоційному спілкуванні» [7] з урахуванням автентично-особистісних засад, психологічних факторів, базисних об'єктивних та суб'єктивних умов комунікативної компетентності прикордонників. Основні комунікативні вміння відображають, з одного боку, виконання мотиваційної, цільової, пізнавально-інформаційної, діяльній, соціопрогностичної, діалогічно-результативної функцій, а з іншого – когнітивно-поведінкову, мотиваційно-ціннісну та операційно-діяльнісну структурні компоненти комунікативної компетентності.

Основним об'єктом емпіричного дослідження автори вважали за необхідне обрати значущі щодо комунікативної компетентності комунікативні властивості прикордонників; особистісні риси, пов'язані з цими властивостями; репрезентативні прояви цих характеристик, рис, властивостей у міжособистісних взаєминах у військових підрозділах та інтерактивний вплив цих взаємин на формування комунікативної компетентності прикордонників.

При виборі методів обґрунтування чинників комунікативної компетентності автори спирались на результати узагальнення існуючих методичних підходів до визначення чинників та напрямів розвитку певного соціально-економічного явища чи процесів. На цій основі визначено доцільність використання кореляційного аналізу та одного з методів багатомірної класифікації – різновиду факторного аналізу – метод головних компонент, що дозволяє виокремити первинні фактори та з'ясувати мінімальну кількість загальних латентних факторів розвитку певного явища (процесу), котрі задовільно відтворюють кореляції між виокремленими характеристиками такого явища, причому змінні можуть давати навантаження на декілька факторів.

Статистичну базу кореляційного та факторного аналізу склали інтегровані дані опитування 100 прикордонників ДПСУ за напрямками: виокремлення із запропонованого переліку якостей, найбільш важливих для працівників Державної прикордонної служби України; самооцінка військовослужбовцями-прикордонниками своїх комунікативних вмінь; виявлення схильності прикордонників до професійного спілкування за методикою Є. Климова; оцінка комунікативних і організаторських здібностей (КОЗ–1) за методикою В. Синявського та Б. Федоришина; аналіз комунікативного контролю (методика М. Снайдера) [8; 9; 10; 11].

Кореляційний аналіз виявив, зокрема, що професійна компетентність має сильний зв'язок з: комунікабельністю ($k=0,72$); організаторськими здібностями ($k=0,63$); освіченістю, широким світоглядом ($k=0,61$); дуже високим рівнем розвитку комунікативних здібностей ($k=0,7$); високим рівнем розвитку організаторських здібностей ($k=0,61$); негативний кореляційний зв'язок з показниками низьких рівнів розвитку організаторських та комунікативних здібностей (відповідно $k=-0,56$ та $k=-0,63$).

Комунікабельність має сильний позитивний зв'язок ($k>0,5$), зокрема, з високим рівнем загальної культури ($k=0,83$); професійною компетентністю ($k=0,72$); освіченістю, широким світоглядом ($k=0,68$); цілеспрямованістю ($k=0,66$), високим рівнем розвитку організаторських здібностей ($k=0,58$).

Цілком природньо, що комунікабельність має високий негативний кореляційний зв'язок із низьким рівнем розвитку комунікативних здібностей ($k=-0,78$), за якого індивіду важко спілкуватися, спільно виконувати певні завдання, обґрунту-

вати і приймати рішення, що особливо позначається у ризикових ситуаціях охорони державного кордону.

Високий рівень оцінки прикордонниками своєї комунікативної компетентності має сильний зв'язок із високим рівнем розвитку організаторських здібностей ($k=0,65$); помірний – із високим рівнем розвитку комунікативних здібностей ($k=0,5$); сильний негативний – із кмітливістю та наполегливістю ($k=-0,89$), а також з індикаторами нижче середнього та низького рівня розвитку організаторських здібностей ($k=-0,82$ та $k=-0,53$), низького рівня комунікативного контролю ($k=-0,87$), а також який свідчить, що особі не дуже підійдуть професії з частими і напруженими міжособистісними контактами ($k=-0,96$).

Кореляційний аналіз засвідчив, що особі підходить тип роботи, пов'язаний із спілкуванням, якщо вона вмє оперативно приймати адекватні рішення ($k=0,93$), має високий чи середній рівень розвитку організаторських здібностей ($k=0,68$ та $k=0,62$).

Особи з дуже високим та високим рівнями розвитку комунікативних здібностей, як констатує проведений аналіз, відзначаються освіченістю, широким світоглядом ($k=0,66$ та $k=0,75$) сприятливими показниками комунікативного самоконтролю та розвитку організаторських здібностей ($k=0,62$ та $k=0,44$) та є професійно компетентними ($k=0,7$ та $k=0,42$).

Доповнюючи вище наведене, слід додати, що високий рівень комунікативного контролю гарно корелює із відповідальністю ($k=0,83$).

Для виділення ключових факторів, що впливають на комунікативну компетентність, було доцільно використати наступні критерії.

Найбільш поширеним з таких критеріїв є критерій Кайзера, за яким відбираються ті чинники, які мають власне значення більше за 1 [12]. Отримані власні значення факторів та дисперсія за факторами наведено у табл. 1.

За даним критерієм до подальшого аналізу слід було залишити шість факторів (головних компонент).

Але якщо керуватися накопичувальною (кумулятивною) дисперсією, то перший отриманий фактор має максимальну дисперсію – 35,64%, послідовно одержувані фактори від 2 до 7 пояснюють менші частки дисперсії – відповідно 23,3% та 2,08%, (всі вони не корелюють між собою), тому достатньо взяти для подальшого розгляду від трьох до п'яти перших факторів, які сумарно описують 77–92% усієї дисперсії.

Власні значення (factor.sta) та дисперсія виділених головних факторів комунікативної компетентності прикордонників

Номер фактора	Власні значення фактора	% загальної дисперсії за кожним фактором	Кумулятивно власні значення	Кумулятивно дисперсія, %
1	10,69	35,64	10,69	35,64
2	6,98	23,26	17,67	58,89
3	5,58	18,59	23,24	77,48
4	2,56	8,54	25,81	86,02
5	1,95	6,49	27,75	92,51
6	1,62	5,40	29,37	97,91
7	0,63	2,08	30,00	99,99

Для конкретизації числа факторів використовувався інший важливий підхід до відбору факторів запропонований Кеттелом, що має назву «критерій кам'янистого осипу», і є графічним методом, що показує власні значення факторів у вигляді просторового графіка (рис. 1).

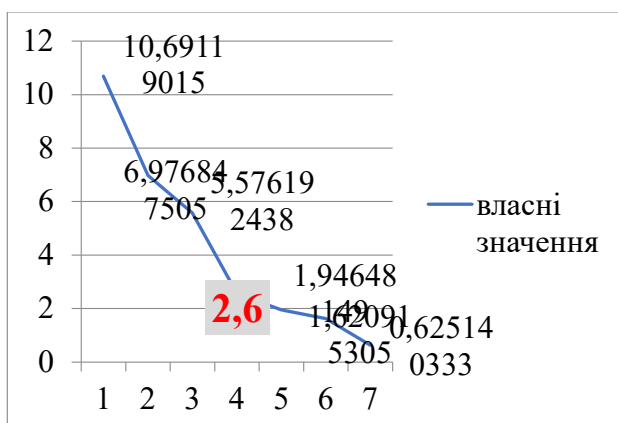

Рис. 1. Критерій кам'янистого осипу на основі дисперсії виділених головних факторів комунікативної компетентності прикордонників

За цим критерієм швидке падіння (осип) дисперсії припиняється за 4 фактором, отже, достатньо вибрати перші чотири фактори, сумарна дисперсія яких становить 86%. Для полегшення змістовної інтерпретації факторів здійснено обертання вихідних значень методом варімакс, що дасть змогу отримати спрощену факторну структуру за рахунок збільшення великих та зменшення малих факторних навантажень.

Факторні навантаження, які характеризують тісноту зв'язку між показниками і виділеними факторами, тобто вони є коефіцієнтами кореляції між обраними аспектами комунікативної компетентності як основи професіоналізму прикордон-

ників, а також виділеними факторами, наведено в таблиці 2.

Отримані загальні фактори можна інтерпретувати наступним чином. Перший фактор «актуалізація високого рівня розвитку комунікативної компетентності як інтегратора професійної ефективності прикордонників», на який і до, і після обертання припадає найбільша частка загальної дисперсії, є біполярним:

перше ядро, більш навантажене, утворене індикаторами, які безпосередньо формують комунікативну компетентність (комунікабельність, високий рівень культури, освіченість, високий рівень комунікативних здібностей);

друге ядро представлене характеристиками – ознаками професіоналізму офіцерів-прикордонників (вміння оперативно приймати адекватні рішення, професійна компетентність, належний розвиток організаторських здібностей) не лише як безпосередніх виконавців наказів і конкретних вузьких специфічних завдань у сфері охорони державного кордону і державної безпеки, а й спроможних ефективно організовувати та керувати групами (колективами) у вказаних вище сферах.

Таким чином, даний фактор обґрунтовує, що комунікативна компетентність є не просто безпосередньо акумулює службові якості, необхідні офіцеру-прикордоннику, але й є передумовою його професіоналізму, драйвером ефективної діяльності військовиків Держприкордонслужби України.

Другий фактор «компенсаторні механізми недостатності комунікативної компетентності в процесах прикордонної служби» (дисперсія до обертання 23,3%, після – 24,8%) є важливим, бо в умовах невизначеності чи напруженій ситуації міжособових відносин брак комунікативних навичок та вмінь ускладнить несення прикордон-

**Факторні навантаження індикаторів комунікативної компетентності
як основи професіоналізму прикордонників**

Факторні навантаження	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4
Комунікабельність	0,83	-0,05	0,27	0,43
Вміння оперативно приймати адекватні рішення	0,68	0,15	-0,69	0,11
Чесність	0,19	-0,61	0,25	0,72
Відповідальність	0,00	0,51	0,65	-0,51
Високий рівень загальної культури	0,87	0,09	-0,05	0,40
Кмітливість і наполегливість	-0,21	-0,94	-0,22	0,01
Організаторські здібності	0,36	0,12	0,38	-0,24
Освіченість, широкий світогляд	0,94	0,21	-0,10	-0,01
Професійна компетентність	0,77	0,06	-0,01	-0,11
Цілеспрямованість	0,40	0,15	-0,19	0,87
Високий рівень самооцінювання комунікативної компетентності	0,06	0,96	-0,20	-0,04
Середній рівень самооцінювання комунікативної компетентності	-0,13	0,31	-0,13	-0,91
Низький рівень самооцінювання комунікативної компетентності	-0,03	-0,93	0,21	0,23
Особі не дуже підійдуть професії з частими і напруженими міжособистісними контактами	-0,22	-0,97	0,07	0,10
Особа відчуватиме деякий постійний дискомфорт, який долатиме зусиллям волі	0,04	-0,24	0,93	-0,18
Робота заподіюватиме деякі незручності, але в цілому задовольнить особу	-0,53	0,51	0,64	-0,20
Особі підходить робота, пов'язана із спілкуванням	0,46	0,06	-0,86	0,18
Дуже високий рівень розвитку комунікативних здібностей	0,75	0,07	0,10	-0,51
Високий рівень розвитку комунікативних здібностей	0,52	0,51	-0,27	-0,29
Середній рівень розвитку комунікативних здібностей	0,16	-0,14	0,77	0,48
Нижче середнього рівень розвитку комунікативних здібностей	-0,29	-0,68	-0,61	0,14
Низький рівень розвитку комунікативних здібностей	-0,95	-0,20	0,03	-0,09
Дуже високий рівень розвитку організаторських здібностей	-0,22	0,25	-0,17	-0,28
Високий рівень розвитку організаторських здібностей	0,75	0,58	-0,22	0,12
Середній рівень розвитку організаторських здібностей	-0,09	0,36	-0,88	-0,23
Нижче середнього рівень розвитку організаторських здібностей	-0,29	-0,67	0,66	0,13
Низький рівень розвитку організаторських здібностей	-0,67	-0,41	0,54	-0,07
Високий рівень комунікативного контролю	0,17	0,24	0,48	-0,77
Середній рівень комунікативного контролю	-0,21	0,08	-0,26	0,29
Низький рівень комунікативного контролю	-0,25	-0,83	0,40	0,15

ної служби чи спричинить проблеми виконання певного завдання. Іншими словами, прикордонник, усвідомлюючи брак у себе комунікативних якостей, змушений буде проявляти кмітливість і наполегливість, винахідливість, аби в процесі оперативного виконання завдання (особливо – бойового) долати комунікативні бар'єри та упередити несприятливий розвиток подій чи виникнення конфліктної ситуації в колективі тощо.

Третій фактор – «необхідність спеціалізації прикордонників з урахуванням їхніх професійних комунікативних спроможностей» (дисперсія до обертання 18,5%, після обертання – 22,0%).

Даний виокремлений чинник констатує, що урахування спектру особистих якостей і показників та ознак сформованості комунікативної компетентності військовослужбовця при розподілі завдань чи формуванні підрозділів забезпе-

чить конструктивне спілкування прикордонників у різних статусних ролях, підвищить продуктивність функціонування пунктів пропуску через державний кордон, ефективність і точність проведення спільних оперативних та інших заходів із суб'єктами інтегрованого управління кордонами тощо.

Четвертий фактор (дисперсія до обертання 8,5% та після обертання – 15%) показує необхідність свідомого і відповідального ставлення прикордонників до розвитку комунікативної компетентності як основи власного професіоналізму; актуалізує постійний моніторинг її стану та її відповідності завданням, які доводиться виконувати прикордоннику у процесі несення служби, аби забезпечувати належну ефективність своєї професійної діяльності, і за необхідності, займатися розвитком цієї компетентності за допомогою самоосвіти, закріплення наявних і освоєння нових комунікативних навичок заходів, підвищення кваліфікації в межах Державної прикордонної служби України чи вищих навчальних закладів тощо.

Висновки. Результати дослідження показали, що комунікативна компетентність прикордонників як основа професіоналізму є інтегративною властивістю, оскільки акумулює такі мотиви діяльності; уявлення військовиків про свої соціальні ролі, самооцінку свої спроможності до ефективної професійної комунікації; тобто обґрунтовує здатність прикордонників діяти відповідно до найвищого рівня професійно вимог. Проведені дослідження виявили логічний зв'язок професійних якостей та характеристик, що безпосередньо і різноаспектно описують комунікативну компетентність прикордонника. Зміст виокремлених чинників комунікативної компетентності прикордонників також засвідчив взаємозв'язок із обґрунтованими іншими авторами складовими та функціями комунікативної компетентності, а саме:

- структура першого фактора «актуалізація високого рівня розвитку комунікативної компетентності як інтегратора професійної ефективності прикордонників» корелює із характеристиками операційно-діяльничого компонента комунікативної компетентності та діяльністю та

діалогічно-результативною функціями комунікативної компетентності;

- другий фактор «компенсаторні механізми недостатності комунікативної компетентності в процесах прикордонної служби» сигналізує про необхідність підвищення уваги до мотиваційно-ціннісної складової розвитку аналізованої компетентності та мотиваційно-цільової функції;

- третій фактор «необхідність спеціалізації прикордонників з урахуванням їхніх професійних комунікативних спроможностей» чітко відповідає когнітивно-поведінковій складовій аналізованої компетентності та сприяє ефективній реалізації соціопрогностичної та комунікативно-культурологічної функції;

- четвертий фактор також відповідає мотиваційно-ціннісній складовій забезпечення розвитку аналізованої компетентності та є драйвером мотиваційно-цільової та пізнавально-інформаційної функції.

Урахування цих факторів не лише сприятиме ефективності виконання поточних завдань і традиційних функцій військовослужбовців Державної прикордонної служби України. Іншим важливим результатом стане формування довіри населення до прикордонників, а також зміцнення довіри та соціальних зв'язків, доброзичливих відносин, групової солідарності покращення взаємодії в межах військових підрозділів, прикордонників і отже – таким чином теж працюватиме на результативність функціонування Держприкордонслужби України.

Отже, отримані результати виявили імперативи розвитку комунікативної компетентності, які слід урахувати у процесах професійної підготовки та підвищення кваліфікації прикордонників нового типу, спроможних продуктивно взаємодіяти із представниками інших країн-партнерів. Для покращення стану підготовки офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії та підвищення їх комунікативної компетентності необхідно всебічно вивчати і адаптивно використовувати накопичений у цій сфері досвід підготовки до ефективної професійної комунікації у зарубіжних арміях.

Список літератури:

1. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 3 квіт. 2003 р. № 661–HV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208. Зі змінами ; ост. ред. 13 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>

2. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1189-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1189-2015-%D1%80#Text>

3. Сисоева С. Компетентісно зорієнтована вища освіта: формування наукового тезаурусу. *Компе-*

ментнісно зорієнтована освіта: якісні виміри : монограф. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11033/1/Sysoeva%20S.A.%202015.pdf>

4. Волошина Н. В. Особливості комунікативних здібностей особистості. *Психолого–педагогічна наука і суспільна ідеологія* : матеріали методичного семінару АПН України, 12 листопада 1998 р. Київ, 1998. С.301–305.

5. Федоренко О. І. Види комунікативних вмінь та їх роль у професійній діяльності працівників правоохоронних органів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2012_1_21.pdf

6. Москаленко А. П. Психологічна модель особистості працівника органів внутрішніх справ. *Соціальна психологія*. 2008. №4. С.136–143.

7. Бодалев А.А. Про комунікативне ядро особистості. *Радянська педагогіка*. 1990. №5. С. 77–81.

8. Лук'янчук Н. В. Комунікативна компетентність особистості : посібник / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т обдаров. дитини. Київ : Інформаційні системи, 2012. 130 с.

9. Корольчук М. С., Осьодло В. І. *Психодіагностика*: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ника-Центр. 2009. 399 с.

10. Семиченко В. А. *Психологія спілкування*. Київ: Магістр–S, 1998. 152 с.

11. Ставицький О. М. *Теоретичні та методичні засади професійного виховання офіцерів–прикордонників*: монографія. Хмельницький: Вид-во Нац. академії Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2014. 464 с.

12. Яровий А.Т., Страхов Є. М. *Багатовимірний статистичний аналіз* : навч.методич.посіб. для студентів математичних та економічних фахів. Одеса: Астропринт, 2015. 132 с.

Melnyk A.P., Duda O.P. FACTORS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AS THE BASIS OF ENSURING OF THE BORDER GUARDS PROFESSIONALISM

The article is devoted to clarifying the relationships between different aspects and characteristics of the border guards communicative competence, that reflecting the action of latent integrated factors of this competence, determining the strength of influence of these factors. Consequently, the purpose of the article is substantiation of the main factors in the development of the border guards communicative competence as their professional effectiveness basis. The conducted research is based on such scientific methods as system-functional, questionnaire, testing, observation, correlation analysis, factor analysis. Based on the results of a survey of 100 officers-border guards regarding the determination of important professional qualities of border guards, self-assessment by soldiers of their communication skills; testing according to the methods of E. Klymov, V. Sinyavskiy and B. Fedorishyn, as well as the methods of M. Snyder. A strong connection between the professional competence of border guards with sociability, organizational skills, education, a broad worldview, a very high level of development of communication skills and a high level of development of organizational skills was found. Based on the application of the criterion of stony scree and accumulative dispersion, the following key factors were singled out: 1) «actualization of development high level of communicative competence as an integrator of the professional efficiency of border guards»; 2) «compensatory mechanisms of communicative competence lack in border service processes»; 3) «necessity of border guards specialization taking into account their professional communication abilities»; 4) «responsible attitude of border guards to the development of communicative competence and its compliance monitoring with tasks and the specifics of professional activity».

On the basis of the conducted research, the following empirical conclusions were made: communicative competence is an integrative phenomenon; key factors of communicative competence directly activate the corresponding components of this competence and contribute to effective border service; taking into account the effects of factors in the processes of professional training and upgrading the qualifications of border guards of a new type will have not only a current, but also a long-term effect, as it will contribute to increasing the public's trust in the State Border Guard Service of Ukraine; increasing the communicative competence of border guards will strengthen trust, social ties, will strengthen friendly relations and group solidarity of military units.

Key words: *communicative competence; professionalism of border guards; professional communication; factor analysis, correlation analysis.*